

«Комбатанти МИМОВОЛІ»

Моніторинговий звіт

Ситуація навколо порушень прав громадян України, що проживають на окупованих Росією територіях, під час їхньої незаконної мобілізації до збройних формувань т. зв. «ДНР» та «ЛНР»

«Комбатанти мимоволі»

Моніторинговий звіт

Ситуація навколо порушень прав громадян України, що проживають на окупованих Росією територіях, під час їхньої незаконної мобілізації до збройних формувань т. зв. «ДНР» та «ЛНР»

Автор: Валерій Новиков

Ця публікація підготовлена Луганським обласним правозахисним центром «Альтернатива»

Цей звіт було підготовлено за фінансової підтримки ОБСЄ/БДІПЛ.
Погляди та інформація, викладені у цьому звіті, можуть не відображати політику і позицію БДІПЛ

ЗМІСТ

Вступ	4
Методологія	6
Короткий виклад	7
Міжнародне законодавство	9
Національне законодавство	10
Насильницьке відправлення на фронт мешканців ОРДЛО	13
Мобілізація осіб, які формально мали відстрочку або звільнення від призову	20
Особи з хронічними захворюваннями / відповідними соціальними статусами	21
Робітники культури	24
Працівники стратегічних підприємств	26
Неповнолітні особи та студенти	28
Неналежне оснащення мобілізованих. Ставлення росіян до мешканців т. зв. «ДНР» та «ЛНР»	31
Акції протесту	34

ВСТУП

24 лютого 2022 року президент РФ оголосив про початок воєнних дій в Україні, назвавши повномасштабне вторгнення російської армії «спеціальною військовою операцією». Так у центрі Європи розпочалася жорстока та кровопролитна війна, справжньою метою якої є повне знищення української державності. З першого дня російської агресії територія України зазнає ракетних та авіаційних атак. Від російських снарядів гинуть мирні жителі, руйнуються об'єкти інфраструктури. В окупованих росіянами населених пунктах відбуваються масові викрадення та тортури цивільних осіб, зґвалтування, пограбування. Насильницька русифікація та агресивна російська пропаганда стали основними елементами політики окупаційних адміністрацій.

Починаючи із середини лютого в окремих районах Донецької та Луганської областей (далі — ОРДЛО) відбувається примусова «мобілізація» місцевого населення. Чоловіків забирають прямо з вулиць або місць їхньої роботи та відправляють у військкомати, звідки вони без медичного обстеження, військової підготовки, відповідного спорядження та достатнього забезпечення вирушають одразу на передову. Серед них — вчителі, шахтарі, працівники заводів, слюсарі, сторожі, сантехніки. Ці «солдати» найгірше за всіх озброєні та навчені, часто їх кидають на передову без бронежилетів та аптечок, у касках 1945 року.

Певна кількість осіб примусово мобілізованих в ОРДЛО потрапляє до українського полону, де окрім іншого полонені дають свідчення щодо обставин потрапляння до лав незаконних збройних формувань та військових підрозділів РФ.

Окупаційні влади т. зв. «Донецької народної республіки» (далі — «ДНР») та «Луганської народної республіки» (далі — «ЛНР») не приховують факти оголошення загальної мобілізації, встановлення кримінальної відповідальності за ухилення від неї та обмеження виїзду призовників

з окупованих територій, що фактично є підтвердженням скоєння відповідного міжнародного злочину, адже **примушення громадян до служби у збройних силах окупаційної держави згідно з нормами Римського статуту Міжнародного кримінального суду є воєнним злочином.**

Достеменно невідомо, скільки чоловіків з ОРДЛО було насильно мобілізовано на війну з Україною, проте, ймовірно, їх кількість може досягати десятків тисяч.

В цьому моніторинговому звіті представлена ситуація навколо порушень прав громадян України, що проживають на окупованих територіях, під час їхньої незаконної мобілізації до збройних формувань т. зв. «ЛНР/ДНР» в розрізі міжнародного та національного законодавства, наведені конкретні факти насильницького відправлення на фронт, неналежного оснащення примусово мобілізованих, зневажливого ставлення до них з боку російського командування, наведена інформація щодо акцій протестів як самих солдатів, так і їхніх родичів.

При підготовці цієї публікації автор ставив за мету підвищити обізнаність щодо масштабів скоєних воєнних злочинів РФ, до яких відноситься примусова мобілізація на окупованих Росією територіях Луганської та Донецької областей, серед відповідних зацікавлених сторін, таких як органи державної влади, громадянське суспільство, міжнародна спільнота.

МЕТОДОЛОГІЯ

Дане дослідження проводилося в період з жовтня по листопад 2022 року. Під час його проведення були використані відкриті джерела інформації, серед яких національні ЗМІ, заяви офіційних осіб та публічні свідчення очевидців, сайти органів державної влади, міжнародне та українське законодавство, **відео допитів російських солдатів правоохоронними органами України, інтерв'ю українських журналістів з полоненими**. Проводився моніторинг соціальних мереж, Telegram-каналів, інформаційних ресурсів окупаційної влади т. зв. «Л/ДНР» та РФ.

Було проведено п'ять інтерв'ю з мешканцями ОРДЛО та внутрішньо переміщеними особами, що володіють релевантною інформацією щодо теми публікації.

Під час проведення дослідження та безпосередньо підготовки звіту інформація використовувалась з урахуванням правил інформаційної безпеки, у зв'язку з чим в тексті звіту відсутня інформація, яка може ідентифікувати відповідних респондентів. Це зроблено виключно з метою забезпечення безпеки учасників дослідження.

КОРОТКИЙ ВИКЛАД

- **Примушення громадян до служби у збройних силах окупаційної держави згідно з нормами Римського статуту Міжнародного кримінального суду є воєнним злочином.**
- 19 лютого 2022 року на території т. зв. «ДНР» та «ЛНР» було оголошено загальну мобілізацію. Відповідні укази підписали «глави республік», у яких серед іншого було зазначено, що чоловікам віком 18–55 років заборонено залишати територію регіону, а виконавчій владі дозволяється вилучати в громадян та підприємств транспортні засоби та майно, «необхідне для потреб оборони».
- Одночасно з оголошенням мобілізації на окупованих територіях почали розсилати «офіційні» повістки. У соціальних мережах ширились відео та фотографії патрулів, які з вулиць забирали чоловіків та одразу направляли їх спочатку в розподільчі частини в окупованих Росією містах, а потім на фронт.
- Серед мобілізованих були вчителі, шахтарі, працівники заводів, слюсарі, сторожі, сантехніки, робітники культури, студенти. У переважній більшості — це люди, які не мають яскраво вираженої громадянської позиції, часто називають себе «аполітичними». Вони з тих чи інших причин зробили вибір на користь проживання в «республіках» і пристосувалися до нових умов життя.

- Перед відправленням на передові позиції чоловіки не проходили медичних комісій, не мали належної військової підготовки та відповідного спорядження. На фронт їх відправляли у залізних касках, без бронежилетів та аптечок, з озброєнням у вигляді «снайперських» гвинтівок Мосіна зразка 1897 року та кулеметів «ДШК» зразка 1939 року. На полі бою їх використовують як «гарматне м'ясо», щоб викликати на себе вогонь української артилерії з метою виявлення російськими солдатами вогневих точок супротивника.
- Сформовані підрозділи з чоловіків з ОРДЛО мають вкрай низьку бойову підготовку, дисципліну та мотивацію. Їм не дають законних відпусток, ані солдати, ані члени їхніх сімей не отримують грошового забезпечення. Ставлення до них з боку російського командування — зверхнє та зневажливе.
- Через незадоволення масовою примусовою відправкою чоловіків на війну проти України в населених пунктах т.зв. «ДНР» та «ЛНР» проходили акції протестів дружин та родичів мобілізованих, соціальними мережами ширилися відео звернень жінок, які розповідали, як їхніх чоловіків забирали на фронт прямо з робочих місць. Поширеною практикою стали записи відеозвернень мобілізованих чоловіків безпосередньо з військових позицій з метою донесення інформації щодо їхнього становища до вищого керівництва.
- Через ненавченість, відсутність мотивації, незадовільного озброєння та забезпечення, нелюдського ставлення російських командирів втрати серед особового складу мобілізованих чоловіків з ОРДЛО величезні. В цьому полягає феномен і лицемірство російських пропагандистських гасел — тих, кого закликають рятувати та «звільняти», першими кидають на забій на укріплені українські позиції.

МІЖНАРОДНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

Примусова мобілізація на окупованих територіях прямо заборонена міжнародним гуманітарним правом.

Згідно зі статтею 51 Конвенції про захист цивільного населення під час війни (IV Женевська конвенція від 12.08.1949)¹ окупаційна держава не має права примушувати осіб, що перебувають під захистом, служити в її збройних чи допоміжних силах. Особи, що перебувають під захистом, не можуть бути примушені виконувати будь-яку роботу, що передбачала б їхню участь у воєнних операціях. В жодному разі примусове залучення до праці, яке можливе за певних умов, не повинно передбачати участі робітників в організаціях військового або напіввійськового характеру.

Відповідно до Положення про закони і звичаї війни на суходолі, яке є додатком до IV Гаазької конвенції про закони і звичаї війни на суходолі 1907 року², воюючій стороні також забороняється примушувати громадян супротивної сторони брати участь у військових діях, спрямованих проти їхньої власної держави, навіть у випадку, якщо вони перебували на службі такої воюючої сторони до початку війни. Це згідно зі статтею 8 (частина 2, пункти (a)(v) та (b)(xv)) Римського статуту Міжнародного кримінального суду є **воєнним злочином**.

1 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154

2 https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222

НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

Відповідно до законодавства України примусова мобілізація в ОРДЛО відноситься до порушення ч. 1 ст. 438 КК України «Порушення законів і звичаїв війни».

В той же час представників т. зв. «ДНР» та «ЛНР», що воювали у складі російської армії та потрапили до українського полону, в Україні можуть судити за державну зраду (стаття 111 КК України). Кваліфікацію їхніх дій не можна розглядати окремо від факту примусової мобілізації. Тобто слід встановити, чи добровільно призовник вступив до збройних формувань окупанта.

Якщо встановлено, що чоловіків з окупованих територій мобілізували примусово, то за думками правозахисників³, кваліфікувати такі дії за статтею «Державна зрада» не можна, оскільки відсутній суттєвий елемент складу злочину — прямий умисел. В разі вчинення державної зради винний повинен усвідомлювати, що він переходить на бік ворога в умовах воєнного стану або в період збройного конфлікту і бажає цього. Факт примусовості мобілізації натомість унеможлиблює прямий умисел.

Представники державної влади України, зокрема міністр оборони Олексій Резніков, неодноразово закликали мешканців окупованих територій уникати примусової мобілізації, а якщо це неможливо, намагатися якнайшвидше перейти на бік української армії. Такі особи, згідно із заявою Резнікова⁴, **вважаються громадянами України й у разі, якщо**

3 <https://bit.ly/3HcMfdq>

4 <https://bit.ly/3VUua8o>

вони не скоювали злочину, їм нічого не загрожує. Якщо ж скоювали, то щодо них врахують «дійсне каяття» і проведуть незалежний розгляд справи, а не «судилище».

Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України закликала уникати потрапляння до лав російської армії та поширило інструкцію з алгоритмом дій, якщо примусова мобілізація все ж відбулася⁵. В заяві було зазначено, що жителі тимчасово окупованих територій, які **добровільно** приєднуються до ЗС РФ, порушують українське законодавство та будуть суворо покарані відповідно до букви закону. В той же час навіть за умови примусової мобілізації призовники стають співучасником воєнних злочинів, які не мають термінів давності, в разі виконання ними злочинних наказів армії-окупанта.

Підхід, озвучений представниками державної влади України, відповідає як стандартам міжнародного гуманітарного права, так і практичній доцільності: такі заходи спонукають здаватися в полон і, відповідно, зберігають життя як примусово мобілізованих українських громадян, так і українських військових завдяки скороченню сил противника.

Водночас судова практика показує, що незважаючи на факт примусової мобілізації, полонені мешканці тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей стають обвинуваченими в державній зраді.

Так, Вінницький міський суд Вінницької області в травні ухвалив обвинувальні вироки за державну зраду Олексію Трусову, Микиті Баєнку, Андрію Хлебнікову. Чоловікам присудили по 15 років позбавлення волі попри свідчення про те, що їх мобілізували примусово, вони не брали участі в активних бойових діях та не скоювали інших злочинів⁶.

У Шевченківському суді Києва під час розгляду справи Руслана Михальова, який був, з його слів, примусово мобілізований на зупинці громадського транспорту, не брав участі в бойових діях та з власної волі втік і здався в полон ЗСУ, сторона обвинувачення попросила 12 років ув'язнення⁷. Така практика не відповідає ні міжнародному праву, ні заявам влади.

У липні Коаліція правозахисних організацій «Україна. П'ята ранку» звернулася⁸ до тоді ще Генеральної прокурорки України Ірини Венедіктової.

5 <https://bit.ly/3VRBXUb>

6 <https://bit.ly/3UA1dgX>

7 <https://bit.ly/3XY1WeA>

8 <https://bit.ly/3Y0LXfW>

У своїй заяві правозахисники наполягали на тому, що слід проводити належне досудове та судове розслідування кримінальних проваджень стосовно громадян України, які були примусово мобілізовані на окупованих територіях Донецької та Луганської областей в період після 19 лютого 2022 року. Коаліція також звертала увагу на те, що слід розрізняти відповідальність для тих, хто пристав на бік окупаційної влади свідомо, і тих, кого мобілізували примусово.

В звіті Управління Верховного комісару з прав людини ООН від 29 червня 2022 року⁹ висловлюється стурбованість фактом переслідувань призовників з боку українських органів державної влади без урахування застосовного імунітету комбатанта.

Таким чином, фіксуються випадки, коли попри комунікацію державних органів України щодо непереслідування мешканців ОРДЛО, яких було примусово мобілізовано до лав ЗС РФ, та які не вчиняли воєнних злочинів, після потрапляння до українського полону вони стають обвинуваченими у вчиненні державної зради.

Правозахисники вважають, що формулювання та комунікація єдиної позиції в таких справах має стати пріоритетним завданням для того, щоб максимально захистити українських громадян на окупованих територіях та сприяти здаванню в полон українських чоловіків, що перебувають у лавах супротивника примусово¹⁰.

9 <https://bit.ly/3h2DA2O>

10 <https://bit.ly/3HcMfdq>

НАСИЛЬНИЦЬКЕ ВІДПРАВЛЕННЯ НА ФРОНТ МЕШКАНЦІВ ОРДЛО

19 лютого 2022 року на території т. зв. «ДНР» та «ЛНР» було оголошено загальну мобілізацію. Відповідні укази підписали «глави республік», у яких серед іншого було зазначено, що чоловікам віком 18–55 років заборонено залишати територію регіону, а виконавчій владі дозволяється вилучати в громадян та підприємств транспортні засоби та майно, «необхідне для потреб оборони».

Мобілізації підлягали всі чоловіки незалежно від наявності в них бойового досвіду та військової спеціальності. Якщо місцевий мешканець не перебував на військовому обліку і не отримав повістку, але підпадав під вікові критерії, він все одно мав прийти у військкомат.

Відповідно до «законів» т. зв. «ДНР» та «ЛНР» «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію у ДНР/ЛНР» керівники підприємств, установ, організацій усіх форм власності зобов'язані сприяти військовому комісаріату та забезпечувати оповіщення і явку працюючих на цих підприємствах громадян, які підлягають призову, на збірні пункти або

у військові частини. Крім того, посадовці підприємств несуть персональну відповідальність за виконання покладених на них зобов'язань у галузі мобілізації.

Т. зв. «генеральний прокурор ЛНР» Сергій Горенко¹¹ 23 лютого заявив, що порушення положень «закону ЛНР» «Про воєнний стан» та інших законів та нормативних актів «республіки» з питань воєнного стану, зокрема ухилення від мобілізації, **передбачає адміністративну та кримінальну відповідальність.**

«Я – уродженець Алчевська Луганської області, постійно проживаю в Харкові. Так сталося, що в лютому я ненадовго приїхав до батьків, але захворів на коронавірус, тому був вимушений затриматися. Як була оголошена мобілізація, то повернутися вже не міг. Перетнути кордон з Росією зміг тільки у липні, домовившись з перевізником за певну суму. Повернувся до України через Литву та Польщу, був допитаний СБУ про обставини перебування на території т. зв. «ЛНР»¹².

Одночасно з оголошенням мобілізації на окупованих територіях почали розсилати «офіційні» повістки. Виїхати за межі окупованих територій стало вкрай важко. Відомі випадки, коли чоловіків призовного віку під час спроб перетину контрольних пунктів затримували та відряджали до військкоматів, а згодом на фронт. У соціальних мережах ширились відео та фотографії примусової мобілізації чоловічого населення ОРДЛО.

У перші тижні людей збирали за списками комунальних служб, шахт, металургійних заводів та інших «державних» структур, тобто всіх, хто був якимось чином зареєстрований у самопроголошених республіках. Здебільшого говорили, що мобілізація буде на 90 днів і основними функціями призовників буде охорона об'єктів, чергування на блокпостах, тобто несення служби не на передових позиціях. Іноді на війну відправляли під виглядом проходження щорічних військових зборів. Часто примусово мобілізованим взагалі нічого не пояснювали.

11 16 вересня 2022 року загинув під час вибуху в будівлі т. зв. «генеральної прокуратури ЛНР» в Луганську

12 Інтерв'ю АЛ-05

«Я – вчитель російської мови, раніше викладав українську. В армії не служив. На роботі директор сказав з'явитися до військкомату в рамках мобілізації. Хто ухиляється, відповідатиме згідно із законодавством «ДНР». Довелося йти»¹³.

«Я працював водієм на шахті «Комсомолець Донбасу». Мене викликали у військкомат на збори, сказали, що вони триватимуть 3–5 днів. А за фактом, як приїхав, то мене одразу взули-вдягнули та відправили на фронт»¹⁴.

«Мого знайомого, працівника Алчевського металургійного комбінату, в кінці лютого забрали на фронт. Від нього більше, ніж півроку не було ніяких новин. Не знали навіть чи живий він. Повернувся у вересні – худий, виснажений, через контузію постраждали очі. Моральний стан – дуже пригнічений. Знаю, що він мав звертатися до лікарів, щоб вони вирішували, чи відправляти його знову на фронт»¹⁵.

Пізніше, за умов гострої нестачі людських ресурсів військові патрулі почали проводити систематичні рейди на вулицях та за місцем ймовірного проживання «призовників». **Їх шукали по будинках, на роботі, на вулиці, діставали з громадського транспорту, намагалися обманом заманити у військкомати, загрожували штрафами та звільненнями.** Мала місце SMS-розсилка із закликом прибути до «комісаріатів», в іншому випадку на чоловіків чекала «кримінальна відповідальність».

«Я пішов до магазину. Дорогою мене зустріла машина білого кольору, з якої вийшли 3 співробітники «народної міліції» та 2 коменданти, і відвезли мене до Будинку культури. Після реєстрації відвезли до Іловайська. Я відпросився купити

13 <https://t.me/uniannet/33978>

14 <https://t.me/uniannet/33978>

15 Інтерв'ю АЛ-04

поїсти й втік автобусом додому, у Харцизьк. За кілька днів знову пішов у магазин, знову затримала машина й під конвоєм мене доставили до Будинку культури, звідки направили до 21-ї шахти Горлівки. Там вже було 200–250 людей, і з кожним днем людей привозили дедалі більше. Звідти нас уже відправили до Маріуполя»¹⁶.

«Їхав із роботи на автобусі. На жданівському роздоріжжі автобус зупинили люди з пов'язками «комендатура». Забрали чоловіків і сказали, що зараз повезуть нас до військкомату, але повезли до БК Франка. Звідти – на м'ясокомбінат Макіївки, де видали форму. Сестра привезла мені медичні документи, де вказано, що маю проблеми з серцем, але мене все рівно не відпустили»¹⁷.

«Ішов додому. Позаду мене двоє людей йшли, тикнули стволем у спину, відвели до виконкому, вручили повістку. Потім посадили в маршрутку і відвезли до Алчевська, потім до Стаханова, наступного дня розподілили по ротах і батальйонах, за 4 дні вночі кудись повезли...»¹⁸.

Окупаційні адміністрації т. зв. «ДНР» та «ЛНР» на території Донецької та Луганської областей розгорнули масштабну агітаційну кампанію з призову місцевого населення на військову службу. В місцевих ЗМІ збільшились обсяги реклами військової служби за контрактом, зросла кількість пропагандистських груп, призначених для роботи у з'єднаннях і частинах противника та в цивільних навчальних закладах і підприємствах. На вулицях тимчасово окупованих міст почали з'являтися білборди із закликами брати зброю до рук.

16 <https://bit.ly/3Vzanvn>

17 <https://bit.ly/3Wb0XWX>

18 <https://bit.ly/3P0xMDr>

Білборд, розміщений в окупованому Алчевську Луганської області
(Фото: Telegram/Ищи своих)

Коли стало зрозуміло, що призивають масово і примусово всіх чоловіків, окрім тих, кому було видано броню або на підприємствах, або «за гроші», багато хто почав ховатися, кидати роботу й не виходити з дому. Чоловікам старше 55 років стало простіше влаштуватися на роботу, на деяких традиційно чоловічих роботах з'явилися жінки.

«Я – мешканець Алчевська. До січня 2022 року працював в Росії, в лютому мені потрібно було приїхати додому по справах. 22-го числа на вулиці мені вручили повістку та наказали явитися у військкомат. Звісно, що нікуди я не пішов, і з того дня був вимушений ховатися в приватному будинку своєї бабусі»¹⁹.

З 1 серпня з метою комплектування підрозділів мобілізаційного резерву на території ОРДЛО розпочалася нова хвиля примусової мобілізації. У Луганську відбулася нарада представників окупаційної адміністрації з підприємствами, де було доведено до відома, що для

19 Інтерв'ю АЛ-01

поповнення втрат та відновлення боєздатності частин найближчим часом необхідно мобілізувати ще 8 тисяч чоловіків віком до 60 років. Підприємства стали приховувати своїх кваліфікованих співробітників, без яких вони не можуть працювати, матері ховали своїх дітей та чоловіків²⁰.

У Перевальську, що на Луганщині, жінка лягла під колеса автобуса, щоб не дати забрати її примусово мобілізованого чоловіка. Незважаючи на це, її чоловіка, який є багатодітним батьком, відвезли в невідомому напрямку. Пізніше в соціальних мережах вона написала, що чоловікові погрожували автоматами, коли він тримав на руках однорічну дитину²¹.

У складі структурних підрозділів 2-го армійського корпусу розпочалося формування нових мотострілецьких батальйонів. В Луганську за 40 хвилин на ринку забрали два автобуси чоловіків, більшість із яких були вантажниками. На вулицях міста Хрустальний збільшилась кількість патрулів, які без пояснень забирали осіб чоловічої статі у військкомат. Продовжилися облави по підприємствах і комерційних установах, де працювали чоловіки, придатні до військової служби²².

20 <https://bit.ly/3QTilra>

21 <https://t.me/uniannet/72700>

22 <https://t.me/DIUkraine/1059>

Районним військкоматам тимчасово окупованої Горлівки Донецької області було поставлено завдання «мобілізувати» 6000 місцевих мешканців. У місті проводився розшук чоловіків призовного віку, продовжувалися облави на Центральному ринку, у громадських місцях — магазинах, торгових центрах, заправках тощо.

«Коли мобілізаційні заходи посилювалися, то я тижнями сидів вдома, потім ходив на роботу пішки через двори, потім знову вдома відсиджувався. Згодом почали говорити, що більше виловлюють піших, аніж на авто, тому дружина стала возити мене на роботу або їздила замість мене, а потім я і сам вже сів за кермо. Одного разу на ринку перетнулися з «комендатурою», але обійшлося, мабуть вони були зайняті іншими справами, тому пройшли повз. Вдруге при під'їзді до Лиманського ринку ми побачили автобус та людей у масках, з автоматами. Ми спочатку хотіли в'їхати на територію ринку, як нам було треба, але швидко одумалися та проїхали повз, почекали, поки ті поїхали, і вже потім заїхали на ринок.

Зараз [в жовтні – листопаді] мобілізації немає. З того моменту, як її оголосили в Росії, тут мобілізовувати припинили. Були чутки про те, що когось забирали, але сам я впевнено переміщався по місту, по магазинах. Говорять про те, що якимось більше мобілізують в тих містах і селах Луганської області, які були захоплені цього року»²³.

Протягом семи місяців, до оголошення мобілізації в РФ, в т. зв. «ДНР» та «ЛНР» чоловіків просто забирали з вулиць та примусово відправляли на фронт. В цей же час в Росії до підписання військових контрактів намагалися мотивувати грошима, стимулювати виплатами чи агітувати в ідейних цілях через пропагандистські канали. Це в черговий раз доводить той факт, що росіяни ставляться до жителів ОРДЛО як до людей нижчого ґатунку.

23 Інтерв'ю АЛ-03

МОБІЛІЗАЦІЯ ОСІБ, ЯКІ ФОРМАЛЬНО МАЛИ ВІДСТРОЧКУ АБО ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПРИЗОВУ

В рамках примусової мобілізації на території ОРДЛО військові патрулі та представники «комендатур» забирали всіх, хто потрапляв у їхнє поле зору — людей із захворюваннями, багатодітних батьків, чоловіків, на утриманні яких були особи з інвалідністю, студентів тощо. Наслідки такої мобілізації торкнулися багатьох родин, в тому числі і тих, що сповідують проукраїнські та антивоєнні погляди. Інформацію про кількість залучених до війни з ОРДЛО верифікувати вкрай складно. Не кажучи вже про дані щодо загиблих та поранених.

19 березня до указів про мобілізацію в т. зв. «Л/ДНР» були внесені зміни, згідно з якими на війну з Україною тепер можуть відправляти чоловіків віком до 65 років, «які не є співробітниками органів внутрішніх справ, державними цивільними службовцями та працівниками системи МВС ДНР, які виявили бажання проходити військову службу в період мобілізації у спеціальному формуванні МВС ДНР»²⁴.

ОСОБИ З ХРОНІЧНИМИ ЗАХВОРЮВАННЯМИ / ВІДПОВІДНИМИ СОЦІАЛЬНИМИ СТАТУСАМИ

Примусова мобілізація в т. зв. «ДНР» та «ЛНР» проходила **без проходження призовниками медичних комісій, без врахування наявності «білого» квитка чи наявних хронічних захворювань**. Мобілізованим чоловікам з «білим» квитком казали, що стан здоров'я не має значення, що вони для картинки охоронятимуть стратегічні об'єкти. Фактично такі обіцянки не відповідали дійсності.

«Мені 54 роки, я працюю в охороні на підприємстві «Ліки Донбасу». Мені зателефонували з роботи і сказали, щоб я прийшов до військкомату, але наступного дня була моя робоча зміна, тому я не пішов. Перебуваючи на роботі, після обіду мені знову зателефонували і сказали з'явитися, інакше або звільнять, або передадуть справу до прокуратури. Я приїхав у військкомат і в процесі оформлення говорю, що у мене хворі ноги. На що мені відповіли «розберемося» і відправили до актових зали чекати на автобуси. Привезли нас до Холодної балки [селище в Макіївці – прим. авт.], дали форму. Того дня ми ночували на вулиці. Потім відвезли до Донецька, де провели днів 5. Потім до Іловайська і звідти вже до Херсонської області. Вже на місці ми 5–6 днів в мінусову погоду ночували на вулиці під парканом. Спочатку мене призначили старшиною роти, але через те, що від холоду стали крутити хворі ноги, мою посаду замінили на фельдшера, хоча жодного відношення до медицини я ніколи не мав». (Макіївка)²⁵

24 <https://bit.ly/3F4Qi9h>

25 <https://bit.ly/3usFc94>

«Я працював у школі керівником ІТ-гуртка. В середині лютого до навчальних закладів надійшла рознарядка з мобілізації. Нам сказали, що ми тиждень постоїмо на блокпостах, доки військові «ДНР» відпочивають. З 19 лютого ми стояли на КПВВ Майорське. Мені видали автомат, якого я в житті ніколи не тримав. До цього не служив, у мене цілий букет захворювань – астма, хворе серце, до того ж я страждаю на алергію. 1 березня ми потрапили під мінометний обстріл, сховалися у бліндажі. Незабаром прийшли українські десантники і ми здалися в полон»²⁶.

Один із мобілізованих, що потрапив до українського полону, розповів, що він є особою з інвалідністю третьої групи, ще в дитинстві частково втратив зір. В лютому представники комендатури приїхали до нього на роботу до шахти та виписали повістку. Після того, як він прийшов до військкомату, його посадили в автобус, вдягли, зі спорядження дали лише каску та відправили воювати. За словами полоненого, в Новоазовську він бачив людей із ДЦП, без рук. Інший бранець розповів, що перед відправкою на війну жодної медкомісії не проходив, хоча чоловік мав тяжку травму черепа²⁷.

Серед паперів знищеного підрозділу т. зв. «армії ДНР» був знайдений документ особи, яка не підлягає військовому призову за станом здоров'я. Мова йде про медичну довідку, що належала Олександрі Савенку, який з дитинства мав інвалідність другої групи²⁸.

26 <https://bit.ly/3Be3wzf>

27 <https://bit.ly/3h4YUof>

28 <https://t.me/DIUkraine/302>

За інформацією Головного управління розвідки Міністерства оборони України (далі — ГУР МО), з 20 квітня в ОРДЛО «у зв'язку з браком спеціалістів», а насправді з метою виконання встановлених планів з постачання «живої сили», **було призупинено проведення медичних оглядів мобілізованого особового складу**²⁹. Потенційні «призовники» не мали змоги отримати документи, що підтверджують будь-які проблеми зі здоров'ям. Тих, хто має явні проблеми (каліцтво, інвалідність, важкі гострі захворювання) або встиг отримати на руки необхідні документи, все одно мобілізують, але розподіляють їх у підрозділи матеріально-технічного забезпечення. Єдина альтернатива примусовій мобілізації — виплата хабаря за встановленими цінами (залежить від віку, спеціальності та стану здоров'я). Зокрема, в окупованій Горлівці розмір хабаря з метою ухилення від служби становить від 5 тисяч рублів, якщо заплатити безпосередньо на місці затримання. При доправленні до районних відділів т. зв. «МВС» — від 75 тисяч рублів.

Під насильницьку мобілізацію в ОРДЛО підпадають люди, що мають на утриманні родичів, які є особами з інвалідністю. Цей факт мав би виключити їх «призов», але розповіді полонених, свідчення очевидців, моніторинг соціальних мереж говорять про абсолютне неврахування соціальних статусів призовників під час мобілізації.

«Я працюю на заводі у Макіївці. На підприємство надійшли списки, кого слід мобілізувати. Директор був проти з причини «а хто працюватиме?», але все одно поступово нас забирали. Я був упевнений, що не підлягаю призову, тому що в мене на утриманні є батьки з інвалідністю. Але 24-го лютого сказали: «2 години на збори та у військкомат». Мене записали. Всіх, хто був, завантажили в автобуси і відвезли в Холодну балку. Там перевдягнули у форму, розподілили по ротах-батальйонах, мене призначили гранатометником. У селищі пробули дві доби. Там було багато різного народу — з ДЦП, з апаратом Єлізарова, епілептики, загалом усіх підряд гребли. Я намагався донести, що в мене батьки з інвалідністю. Як відвезли до Донецька, мені сказали, якщо такий випадок, то відпустимо. Градус напруження трохи спав. Але наступного дня приїхали автобуси і відправили нас до Іловайська, звідти вже потягом до Джанкоя і далі в Херсонську область»³⁰.

29 <https://bit.ly/3BdQe5l>

30 <https://bit.ly/3P12hcu>

РОБІТНИКИ КУЛЬТУРИ

Вперше про те, що в окупованому Донецьку до лав т. зв. «армії ДНР» було мобілізовано **музикантів Донецької академічної філармонії**, в публічному просторі стало відомо від журналіста Дениса Казанського³¹. Він писав, що музикантів без будь-якої підготовки було направлено під Маріуполь, де їх використовували фактично в якості приманки для виявлення вогневих точок захисників міста.

Пізніше, а саме з серпня вийшов репортаж «Нової газети. Європа»³², де окрім іншого, були наведені витяги з інтерв'ю та щоденник Матвія³³, одного з артистів, який потрапив під примусову мобілізацію та був вимушений більше трьох тижнів провести на передовій в Маріуполі.

23 лютого музикантів викликали на військові збори, які мали тривати три дні. Деяким у телефонних розмовах за неявку загрожували кримінальною відповідальністю, але у військкоматах працівники культури все одно вважалися добровольцями. Ані наявність малолітніх дітей, ані проблеми зі здоров'ям, ані відсутність військового досвіду від призову не рятували.

В той же день мобілізованих привезли в розподільчу частину Макіївки, де наступні два дні чоловіки ночували на вулиці, незважаючи на нульову температуру. В частині співробітники філармонії зустрілися з іншими мобілізованими з опери та ансамблю пісні та танцю «Донбас», а також з кількома працівниками місцевого цирку. Це були переважно **музиканти, а також техніки, танцюристи, співаки**. Усього близько 80 осіб. Групу мобілізованих з філармонії, опери та ансамблю стали називати «підрозділ «Культура».

Чоловіки більше місяця провели в Макіївці, працюючи вантажниками та не отримуючи ніякої військової підготовки. Ввечері 27 березня їм роздали радянські каски та автомати, і вранці на «Уралах» їх повезли до Маріуполя. Перезаряджати автомати їх вчили в дорозі. Мобілізовані думали, що максимум, що вони будуть робити — це стояти на блокпостах, але з першої години вони опинилися на передових позиціях в самому центрі міста. З цього моменту Матвій став вести свій щоденник, в якому в тайні від командирів описував свої пересування, як потрапляв

31 <https://t.me/kazansky2017/2490>

32 <https://bit.ly/3VV9WuY>

33 Ім'я змінено із міркувань безпеки.

під обстріли, задачі, що ставилися, свій побут. В Маріуполі були й інші мобілізовані — всіх розбили на групи по 10–12 осіб, до кожної потрапило кілька працівників культури.

Групу Матвія завели до будівлі, розставили по вікнах та наказали цілитися з автоматів у вікна цегляної дев'ятиповерхівки, де за словами командира з т. зв. «народної міліції ДНР», знаходилися українські снайпери. За словами Матвія, він не міг стріляти в живих людей, тому почав цілитися вище за вікна, та й потім завжди цілився так, щоб точно не влучити. У квітні Матвія кілька разів відправляли на передову в різні райони Маріуполя.

За свідченнями родичів інших мобілізованих музикантів, забезпечення було жахливим. У Маріуполі їх годували лише кілька разів, решту часу їжу видобували самі. Залишки продуктів знаходили у квартирах, на складах та в колишніх штабах українців. Не вистачало води, ліків, постійно було холодно, через що майже весь особовий склад хворів.

До Маріуполя також були направлені **24 музиканти Луганської філармонії**, яких мобілізували 23 лютого та яким сказали, що вони «будуть охороняти соціальні об'єкти у звільнених містах». За словами одного з цих музикантів, те, що по телевізору показують, що перед мобілізованими у бій іде армія та контрактники, це суцільна брехня:

«Насправді мобілізованих кидали у бій на передову. З нас зробили штурмову бригаду та послали на зачистку міських кварталів із багатоповерхівок. В них сиділи противники, ми мали їх звідти вибивати та утримувати позиції».

В червні із приблизно 80 учасників «Культури» на фронті залишилося близько десятка. Більшість отримали поранення, контузії чи захворіли на інфекційні захворювання та потрапили до шпиталів, кілька людей загинули.

Публічно про першого загиблого з «підрозділу «Культура» стало відомо 12 квітня. Їм був відомий джазовий виконавець, артист концертного оркестру духових інструментів та ансамблю «Септет-Джаз» Микола Звягінцев. Загибель чоловіка викликала широкий резонанс, про це писали як російські, так і українські ЗМІ.

Всього «Новій газеті. Європа» відомо про п'ятьох загиблих донецьких працівників культури, яких 23 лютого відправили до частини в Макіївці. Серед працівників ансамблю «Донбас» у квітні загинули двоє музикантів.

Також відомо про смерті ще двох музикантів донецької філармонії, але не з «Культури» — вони були відправлені на фронт раніше.

На підготовку артиста з вищою освітою потрібно щонайменше 16 років, тому працівники культури незамінні на своїх робочих місцях і в той же час абсолютно безпорадні в боях. Як самі мобілізовані, так і їхні родичі вважають, що музикантів використали як гарматне м'ясо — для розвідки вогневих точок противника.

ПРАЦІВНИКИ СТРАТЕГІЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Від початку війни кваліфікованим робітникам деяких підприємств, що є містоутворюючими та важливими в регіоні, гарантували бронь від мобілізації. Це, наприклад, Алчевський та Єнакієвський металургійні комбінати, деякі шахти. **Але з часом на війну проти України почали примусово мобілізувати працівників «стратегічних підприємств» незалежно від їхніх компетенцій та незамінності.**

В квітні на Алчевський металургійний комбінат прийшла нова рознарядка на мобілізацію 1700 осіб, що стала четвертою й найбільшою хвилею мобілізації на заводі. Раніше приходили рознарядки на 1000, 500, 400 осіб³⁴. Насильно забирали навіть тих працівників металургійного комбінату, які мали «броню». Натомість вахтовим методом на заводі працюють громадяни РФ³⁵.

«Я працюю на АМК [Алчевському металургійному комбінаті]. На початку війни мені була видана так звана «бронь» про те, що я не підлягаю мобілізації. Але останнім часом цей папірець вже не рятує – почали призивати всіх підряд, така собі «русская рулетка». Звісно, намагаюся зменшити ризики – усюди пересуваюсь тільки машиною, за продуктами до магазинів ходить виключно дружина»³⁶.

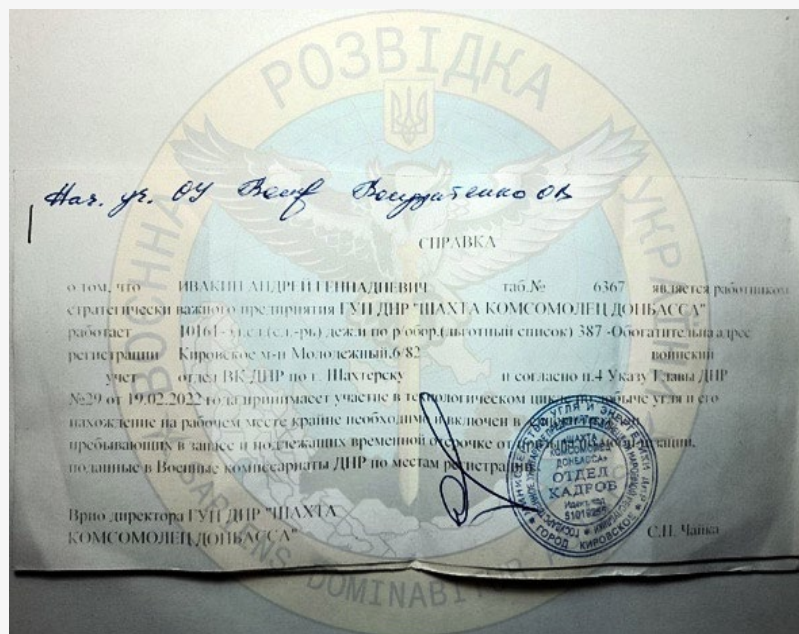
34 <https://bit.ly/3Uy1kcS>

35 <https://t.me/luhanskaVTSA/5566>

36 Інтерв'ю АЛ-02

На шахті «Довжанська-Капітальна», розташованій у місті Довжанськ (раніше — Свердловськ) Луганської області, примусово мобілізували понад 400 осіб та набрали на їхні місця пенсіонерів та жінок. В Єнакієвому місцева «влада» скасувала дію раніше виданих документів про відстрочку/звільнення від мобілізації, у зв'язку з чим була поставлена задача мобілізувати від 200 до 500 працівників металургійного заводу³⁷. Крім того, за інформацією ГУР МО, було знято «броню» з працівників, які обслуговують районні електромережі.

Серед паперів знищеного підрозділу т. зв. «армії ДНР» був знайдений документ особи, яка мала тимчасову відстрочку від мобілізації. Це була довідка, надана Андрію Івакіну, співробітнику шахти «Комсомолець Донбасу», про те, що він працює на «стратегічно важливому підприємстві»³⁸.

Масова мобілізація у т. зв. «ДНР» викликала гострий дефіцит співробітників на більшості об'єктів. Зокрема, керівництво «Донецької залізниці» звернулося до окупаційних адміністрацій з проханням демобілізувати їх працівників для виконання невідкладних заходів щодо ремонту та обслуговування залізничної інфраструктури³⁹.

37 <https://t.me/DIUkraine/1342>
<https://t.me/DIUkraine/1366>

38 <https://t.me/DIUkraine/302>

39 <https://t.me/DIUkraine/510>

НЕПОВНОЛІТНІ ОСОБИ ТА СТУДЕНТИ

В квітні 2022 року Людмила Денисова, яка на той момент обіймала посаду Уповноваженої Верховної Ради з прав людини, повідомила про факти мобілізації у незаконні збройні формування т. зв. «ДНР» та «ЛНР» **неповнолітніх учасників «патріотичних клубів» від 16 років**. Серед підлітків вже були загиблі, зокрема Іван Шифман, учасник так званого військово-патріотичного спортивного клубу «Спадкоємці перемоги» Територіального штабу м. Комсомольське, громадської організації «Військово-патріотичний рух «Молода гвардія-Юнармія».

За даними української розвідки, на початку війни до лав окупаційної армії активно залучали студентів з т. зв. «ЛНР»⁴⁰. Зокрема, всіх **учнів Луганського залізничного технікуму** офіційно викликали до навчального закладу для проведення реєстрації. Тим, кому вже виповнилося 18 років, особисто дзвонив директор училища. Аналогічна ситуація була й в **Луганському медичному університеті** — у закладі було оголошено про обов'язкове прибуття та реєстрацію студентів старших курсів.

31 березня в Українському кризовому медіа-центрі відбулася прес-конференція дев'яти полонених студентів з Донецька, яких примусово призвали на війну з Україною⁴¹. Затримані розповідали, що отримали повідомлення з'явитися 24 лютого на збори, які мали тривати 2–3 дні. Як вони тоді зрозуміли, їх забирали для «курсу молодого бійця». Медичного обстеження призовники не проходили, на війну потрапили навіть ті, хто мав проблеми із серцем. За словами затриманих, до їхнього відома довели, що за ухилення їх можуть посадити на 7 років, а якщо батьки приховують місцезнаходження, то на них також чекає кримінальна відповідальність. З цих причин, щоб «не ламати життя ані собі, ані батькам», вони не ховалися і не відмовлялися від проходження військових зборів, бо не знали, що їх відправлять на війну.

Обмундирування та спорядження вони отримали на території донецького м'ясокомбінату. 3-го березня поїздом через залізничну станцію «Іловайськ» їх вивезли до Білгороду, де поселили на околиці міста у спорткомплексі, а вже 5 березня студенти були відправлені до села Веселе Харківської області з метою облаштування опорних пунктів для подальшої охорони та оборони.

40 <https://bit.ly/3BdMNMp>

41 <https://bit.ly/3HbxOGy>

За словами полонених, у селі їх поселили до школи, де не було ані світла, ані води. Вони змушені були самі шукати воду, звертатися до місцевих жителів. Харчувалися двічі на день, їли прострочений хліб, де стояв термін придатності 11 березня, а виданий він був 20-го.

Щодо озброєння, затриманим видали стару радянську зброю, яка була іржавою та списаною.

«Каски видали часів Другої світової війни, ремені ще СРСРівські. Товариш дістав пружину з автомата, і вона розсипалася в руках», – розповідав один із полонених.

20 травня у т. зв. ДНР розширили перелік категорій громадян, які мали право на відстрочку від призову та мобілізації. Зокрема, таким чином від призову звільнили студентів очної форми навчання.

НЕНАЛЕЖНЕ ОСНАЩЕННЯ МОБІЛІЗОВАНИХ. СТАВЛЕННЯ РОСІЯН ДО МЕШКАНЦІВ Т. ЗВ. «ДНР» ТА «ЛНР»

Військове забезпечення примусово мобілізованих чоловіків з т. зв. «ДНР» та «ЛНР» із самого початку війни знаходиться у вкрай незадовільному стані. Перебуваючи в полоні, під час інтерв'ю вони скаржилися на нестачу питної води та сухих пайків, які змушені були ділити між собою та розтягувати на невизначену кількість днів. Неналежними були умови перебування як на розподільчих базах, так і безпосередньо на військових позиціях:

«Мій наречений пішов у військкомат за повісткою 26 лютого 2022 року. Першого дня їм видали форму та взуття, відвезли до школи міста Іловайськ. Вони по півдня просто стояли на вулиці, на морозі, спали на підлозі. Перші кілька днів їх не годували, потім давали пару разів на день трохи їжі. Гарячої води не було, холодна не завжди, людей було дуже багато, туалету немає, яма на вулиці. Багатьом хлопцям та чоловікам ставало погано, їх забирала швидка, бо перед мобілізацією навіть не перевіряли хвороби. Один молодий хлопець казав, що у нього астма, все одно забрали, і одного дня через умови він знепритомнів. Забирають із астмою, захворюванням серця, поганим зором та іншими хворобами»⁴².

«Ставлення до нас було жакливе. Сухпай видали на 100 осіб, а нас було 300, тож ми їх економили. Коли ми з Джанкою приїхали на Херсонщину, то 8 днів спали під бетонним парканом. Ну, як спали – весь час намагалися зігрітися, кололи дрова, розпалювали багаття, шивали плащ-намети, щоби хоч якась загородка була. Поспати вдавалося 1,5–2 години. Росіяни, коли під'їхали, подумали, що ми – полонені, обличчя закопчені, ми самі виснажені. Хоча наш комбат, росіянин, жив недалеко у двоповерховому будинку»⁴³.

У переважній більшості полонені жителі самопроголошених республік розповідали, що перед тим, як потрапити на бойові позиції, **вони не проходили жодної військової підготовки**. В окремих випадках було коротке навчання стрільбі на полігоні, при тому, що багато хто з них ніколи не тримав у руках автомат. З мобілізованих формувалися серії полків — у залізних касках, без бронежилетів, без артилерії та зв'язку, із озброєнням у вигляді «снайперських» гвинтівок Мосіна зразка 1897 року та кулеметів «ДШК» зразка 1939 року.

42 <https://bit.ly/3upOAtZ>

43 <https://bit.ly/3P12hcu>

«Жодних бронжилетів не давали. Видали тільки каску та хрестик. Бронжилет довелося купувати у росіян за 10 тисяч рублів»⁴⁴.

«Тиждень були в Макіївці. Розподілили нас на роти, а перед виїздом видали зброю з порожніми магазинами. Тоді я автомат вперше побачив. Підготовки взагалі ніякої не було, вранці та ввечері шиккування і все»⁴⁵.

Мобілізовані мешканці т. зв. «ДНР» записали відео, в якому показали, як їх забезпечують військовим екіпіруванням. Солдатам видають форму на кілька розмірів більше, дають берці різного розміру або не видають їх зовсім, через що деякі змушені або купувати самі, або йти на війну в кросівках. Видані речові мішки розсипаються від старості⁴⁶.

За словами мобілізованих мешканців ОРДЛО, які потрапили до українського полону, їхнє положення на фронті було гірше за рабське. Ставлення росіян було зверхнім та зневажливим, російські військові змушували їх без кінця рити окопи та знущалися.

44 <https://bit.ly/3gVRx2A>

45 <https://bit.ly/3Wb0XWX>

46 <https://t.me/kazansky2017/3633>

«Російському командирі не сподобалося, що всі пішли вечеряти. Він одного хлопця штовхнув і почав біля голови стріляти. А іншого знайшов, який випив або щось таке, так узяв двох людей, сказав, щоб його закопували, і стріляв у повітря в цей час. Роздягнув, закопав по шию в окоп... Було видно, що наші життя для них нічого не варті»⁴⁷.

«Ставлення командирів до хлопців було звіряче – багато хворих мали ночами вантажити машини. Одного разу мій хлопець не скинув телефон після того, як ми поговорили, і я чула розмову від імені якогось командира. Він спілкувався з ними так, ніби вони полонені чи тюремні ув'язнені. Було страшно чути та розуміти, що таке відбувається у тебе на батьківщині»⁴⁸.

Сформовані підрозділи з чоловіків з ОРДЛО мають вкрай низьку бойову підготовку, дисципліну та моральний стан. Їм не дають законних відпусток, ані солдати, ані члени їхніх сімей не отримують грошового забезпечення. Зі слів самих мобілізованих, російське командування використовує їх в якості «живця», тобто як передовий ешелон розвідки боєм для визначення українських військових позицій.

Через ненавченість, відсутність мотивації, незадовільне озброєння та забезпечення, нелюдське ставлення російських командирів втрати серед особового складу мобілізованих чоловіків з ОРДЛО величезні. У цьому полягає феномен і лицемірство російських пропагандистських гасел. **Тих, кого закликають рятувати та «звільняти», першими кидають на забій на укріплені українські позиції.**

Якщо російське командування хоч якось намагається мінімізувати свої втрати, щоб не викликати в РФ відкритого суспільного невдоволення, і в той же час не платити по 7 млн. рублів як компенсацію за загиблих російських солдатів, то втрати т. зв. «ДНР» та «ЛНР» ніхто не рахує, життя їхніх солдатів не намагаються зберегти. Самопроголошені республіки — це неіснуюча сіра зона, де люди позбавлені прав, а отже, і звітувати про тисячі смертей не потрібно. Звісно, жодних компенсацій за загибель військового там не передбачено. Максимум, на що можуть розраховувати родичі, — на виплату одноразової суми в 10 тисяч рублів.

47 <https://bit.ly/3FvAVYY>

48 <https://bit.ly/3upOAtZ>

АКЦІЇ ПРОТЕСТУ

Велика кількість мобілізованих в ОРДЛО не повертаються до своїх сімей живими, бо гинуть на полі бою чи потрапляють до українського полону. Звісно, що це викликає не аби яке обурення та напругу серед родичів примусово відправлених на війну чоловіків. **В соціальних мережах почали з'являтися звернення жінок, повних відчаю, які розповідали, як насправді відбувалася «мобілізація».** Мешканка Сорокиного (раніше — Краснодон) т. зв. «ЛНР» зазначала, що шахтарів забирають на війну прямо з шахт та відправляють на передову без попередніх навчань. Коли дружини мобілізованих чоловіків вийшли на стихійний мітинг до місцевого військкомату, працівники установи їх почали ображати та залякувати⁴⁹.

16–17 травня в Луганську пройшли акції протесту дружин та родичів відправлених на фронт жителів ОРДЛО. Протестуючі вимагали повернення мобілізованих додому. Загальна кількість учасників мітингу була близько 700 людей⁵⁰. В місті Ровеньки, що під контролем т. зв. «ЛНР», дружини мобілізованих чоловіків вийшли на стихійний мітинг до місцевого військкомату. Вони розповіли, що російські військові відступили з Харківської області та кинули їхніх чоловіків без прикриття. Вимагали оприлюднити ситуацію і намагалися домогтися зустрічі з главою т. зв. «ЛНР» Леонідом Пасічником⁵¹.

49 <https://t.me/kazansky2017/2756>

50 <https://t.me/DIUkraine/509>

51 <https://bit.ly/3PHOHdL>

Ще одним проявом публічного незадоволення масовою примусовою відправкою чоловіків на війну проти України стало відеозвернення дружин мобілізованих військових із т. зв. «ДНР» в середині червня⁵². Вони розповіли, що майже чотири місяці не знають про місцезнаходження своїх чоловіків, які 24 лютого в рамках мобілізаційної кампанії були включені до особового складу військової частини 08801 міста Комсомольське Донецької області (нині — Кальміуське), та зараз служать у другому батальйоні 121-го полку. За інформацією жінок, 6 червня мобілізованих мали повернути до частини, але до місця постійної дислокації повернулася лише одна рота; місцезнаходження решти двохсот осіб невідоме. Звернення родичів військових до всіх можливих інстанцій залишилися без результатів.

За словами жінок, за всі чотири місяці солдати не мали ані відпусток, ані відповідних виплат. Крім того, під час мобілізації не було проходження медичної комісії, через що були призвані, зокрема, особи з інвалідністю.

Поширеною практикою стали записи відеозвернень мобілізованих чоловіків безпосередньо з військових позицій з метою донесення інформації щодо їхнього становища до вищого керівництва.

На початку червня представники т. зв. «народної міліції ДНР» через відеозвернення, опубліковане в соціальних мережах, звернулися до президента РФ із проханням розібратися із ситуацією, що склалася з перебуванням 1-ої роти 5-го стрілецького батальйону 113-го полку на передових

52 <https://bit.ly/3ut82pW>

позиціях у Херсонській області впродовж трьох місяців⁵³. За словами спікера, їхня рота не мала належного матеріального, медичного та продовольчого забезпечення; процедура мобілізації проводилася без медичного огляду, через що були призвані особи з хронічними захворюваннями, у тому числі психічними, опікуни, багатодітні батьки. Зі звернення впливає, що вищий штаб ігнорує всі заявлені проблеми. Також було зазначено, що згідно із заявою глави т. зв. «ДНР» підрозділи мобілізаційного резерву не задіяні на передовій, але на практиці це не відповідає дійсності.

Особовий склад 4-го стрілецького батальйону 109-го стрілецького полку, сформований із мешканців т. зв. «ДНР», в червні звернувся до президента РФ та т. зв. «глави ДНР» з проханням дати роз'яснення та вжити заходів реагування з низки питань, пов'язаних із проходженням служби⁵⁴.

За їхніми словами:

- були незаконно мобілізовані особи, які за станом здоров'я не придатні до військової служби, а також студенти, які перебувають на очній формі навчання;
- підрозділ був сформований із солдатів, які не пройшли обов'язкову військову підготовку. Батальйон не укомплектований командирами та офіцерами, які мають бойовий досвід та розуміння того, що відбувається на полі бою;

53 <https://bit.ly/3H174vw>

54 <https://t.me/uniannet/62202>

- жоден із мобілізованих не був ознайомлений із наказами про їхнє зарахування до батальйону. Після чотирьох місяців відсутні документи про проходження солдатами військової служби;
- за 120 днів мобілізації ніхто жодного разу не був у законній відпустці. Ані солдати, ані члени їхніх сімей не отримують грошового забезпечення;
- перебуваючи на першій лінії оборони, у зоні ведення активних бойових дій, військовослужбовці не мають засобів захисту — бронежилетів і касок. У травні було видано старі бронежилети, частково без бронепластин, із видимими механічними пошкодженнями, експлуатація яких заборонена інструкцією на самому бронежилеті. Відсутні засоби зв'язку та прилади нічного бачення;
- медичне обслуговування не налагоджене, можливість лікування осіб із хронічними захворюваннями відсутня;
- вище керівництво повністю ігнорує існуючі проблеми;
- через почастищення артобстрілів і нальотів авіації ЗСУ, без підтримки армії РФ особовий склад деморалізований, бойовий дух зламаний;
- солдати 4-го стрілецького батальйону 109-го стрілецького полку вимагають ротації із зони ведення бойових дій, повернення до пункту постійної дислокації, направлення особового складу на 3-ю лінію оборони для охорони стратегічних об'єктів на території т. зв. «ДНР», надання відпусток за весь період служби.

В липні з'явилося звернення особового складу 109-го полку 2-го батальйону 2-ої роти до голови т. зв. «ДНР» Дениса Пушиліна та командування військової частини № 08803 із проханням відреагувати на наявні проблеми мобілізованих громадян т. зв. «ДНР», які були ідентичні заявленим проблемам в попередніх зверненнях⁵⁵. Це були скарги на відсутність медичних комісій, необхідної військової підготовки, відпусток, виплат тощо.

Після захоплення окупантами Луганської області з'явилося відео, на якому група мобілізованих з т. зв. «ЛНР» заявила про відмову йти воювати за т. зв. «ДНР». Вони аргументували це тим, що нібито «свій обов'язок із захисту «ЛНР» виконали». Більше того, вони отримали повідомлення від «голови» псевдореспубліки, що буцімто з липня був «День перемоги». Також чоловіки нарікали, що їм погрожували розправою за відмову воювати за «ДНР»⁵⁶.

Ані прохання родичів мобілізованих, ані звернення самих військовослужбовців не мали жодного ефекту. Всі спроби достукатися до вищого керівництва з метою посприяти вирішенню існуючих проблем були марними. Безправні примусово мобілізовані чоловіки цікавлять окупаційну владу в ОРДЛО та російських командирів тільки в якості численної живої сили, яку не шкода втратити на полі бою.

55 https://t.me/rf200_nooow/8274

56 <https://t.me/kazansky2017/3668>